

EDUCATIONE

Değer Eğitiminde Tarihi Edebi Metinlerin Kullanımı: Ateşten Gömlek

The Use of Historical Literary Works in Value Education: Ateşten Gömlek

Yazar Bilgisi/ Author Information

Abdullah TANTA

 Arş. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur/Türkiye, atanta@mehmetakif.edu.tr

Makale Bilgisi/ Article Info

Makale Türü/ Article Type : Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/ Received : 21.05.2024

Kabul Tarihi /Accepted : 17.10.2024

Yayın Tarihi/Published : 17.10.2024

Atıf / Cite

Tanta, A. (2024). Değer eğitiminde tarihi edebi metinlerin kullanımı: ateşten gömlek. *EDUCATIONE*, 3(2), 1-21.

Özet

Değerler, insan yaşamına etki eden önemli kavramlardır. Türkiye’de öğretim programlarına bakıldığında birçok dersin içeriğinde değer eğitiminin yer aldığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler eğitimi de değer eğitime katkı sağlayan derslerden biridir. Ders kapsamında gerçekleştirilen değer eğitiminde birçok yöntem, teknik ve materyalden yararlanılabilir. Değer eğitiminde kullanılacak materyallerden biri de edebi ürünlerdir. Değer eğitiminde edebi ürünlerin kullanımına ilişkin alanyazında çalışmalar mevcuttur. Özellikle Sosyal Bilgiler eğitimiyle hedeflenen etkin vatandaş yetiştirme sürecinde tarihi edebi metinlerin kullanımı, milli bir kimlik oluşturma sürecine doğrudan etki etmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğretimi desteklemek amacıyla öykü, masal, roman, şiir vb. edebi ürünlerin kullanımını önermektedir. Bu çalışmada tarihi bir edebi metin olan Halide Edip Adıvar’ın Ateşten Gömlek romanı değer eğitimi açısından incelenmiştir. Halide Edip Adıvar’ın romanının tercih edilme sebebi, Kurtuluş Mücadelesi’ ne ilişkin yazılmış ilk roman olmasıdır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden olan temel nitel araştırma deseni ile yapılmış, veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmış, içerik analizi ile de analiz edilmiştir. Analiz sonuçları farklı bir uzman tarafından da değerlendirilmiş ve bulgular bu değerlendirme sonuçlarına göre yazılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, vatanseverlik, dayanışma, yardımseverlik, bağımsızlık ve sorumluluk değerlerine ulaşıldığı görülmektedir. Bu değerlerin tamamının 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan değerlerdir. Bu bakımdan Ateşten Gömlek romanının Sosyal Bilgiler eğitimi içerisinde değer eğitiminde kullanılabilir olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Değer eğitimi, Sosyal bilgiler, Ateşten Gömlek

Abstract

Values are important concepts that have an impact on human life. When looking at the educational programs in Turkey, it can be seen that many lessons include value education in their content. Social Studies education is also one of the lessons that contribute to value education. Many methods, techniques, and materials can be used in value education carried out within the scope of the lesson. One of the materials that can be used in value education is the use of literary products. There are studies in the literature on the use of literary products in value education. Especially, the use of historical literary texts in the process of raising effective citizens aimed at Social Studies education has a direct impact on the formation of a national identity. The 2018 Social Studies Curriculum recommends the use of literary products such as stories, fairy tales, novels, poems, etc. to support education. In this study, Halide Edip Adıvar's novel "Ateşten Gömlek" has been examined in terms of value education as a historical literary text. The reason for choosing Halide Edip Adıvar's novel is that it is the first novel written about the War of Independence. The study was conducted using the basic qualitative research design, and document analysis was used as the data collection tool. The analysis was also conducted using content analysis. The results of the analysis were evaluated by a different expert, and the findings were written according to these evaluation results. When the findings obtained from the study are examined, it can be seen that patriotism, solidarity, helpfulness, independence, and responsibility values were reached. All of these values are included in the 2018 Social Studies Curriculum. Therefore, it can be said that "Ateşten Gömlek" novel can be used in value education within Social Studies education.

Keywords: Value education, Social Studies, Ateşten Gömlek

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The education process, which starts within the family, develops rapidly with the inclusion of the school. Schools are important institutions that contribute to the development of human relations as well as academic education. At school, children develop themselves both academically and socially. However, there are many factors that can contribute to or negatively affect a child's human development, both at school and outside. Social Studies course contributes to the positive development of social life. This course is created by bringing together social and human sciences, aiming to raise effective citizens who can make informed decisions and solve problems in changing country and world conditions. While the Social Studies course provides the individual with academic knowledge and skills, it also contributes to the development of positive attitudes that are effective in his social life. For this purpose, positive attitudes are developed by making use of values in the Social Studies course. Values have an important place in the creation and the maintenance of social order.

The concept of value aims to determine the importance of something by defining it as an abstract measure. It can also be seen as a set of concepts that determine how individuals living in society should behave. Value is a concept that directs human behavior and the tendency to choose among the situations encountered. Values, as principles that affect human behavior, are a part of life. There are values that individuals must have in order to maintain a normal life course in society. These values are transferred to individuals through value education. Value education contributes to social development and helps individuals develop a sense of belonging to the community's culture.

The Social Studies Curriculum, published in 2018, attaches great importance to value education. Under the heading "Our Values", the values that are aimed to be gained by students are emphasized. Therefore, values education is included in all courses. Among the "root values" in the program are justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and helpfulness (MEB, 2018 p.4).

The Social Studies Curriculum includes 18 values that are aimed to be acquired by children. These values include justice, giving importance to family unity, independence, peace, being scientific, industriousness, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, equality, freedom, respect, love, responsibility, savings, patriotism, and benevolence.

The Social Studies Curriculum determines the values of justice, honesty, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence as root values. The 2018 Social Studies curriculum recommends the use of literary works to support teaching. This integrated use contributes to the development of the individual in many ways, such as developing his/her imagination, gaining different perspectives and empathy. By meeting the values in literary works, individuals can decide on the values that are suitable for them by passing them through their own mental filters. There are studies on the use of literary works within the scope of the Social Studies course, and in this study, it is aimed to examine the novel *Ateşten Gömlek* in terms of the values in the Social Studies Curriculum.

Ateşten Gömlek is considered to be the first novel written about the War of Independence. The novel, which was first published in the *İkdam* Newspaper in 1922, was dedicated to the "Sakarya Army" by Halide Edip Adıvar. The plot of the novel consists of the memories of Peyami, one of the main

characters, that he wrote in the hospital while waiting for an operation due to a bullet lodged in his brain. The events of the novel are told through characters such as Ayşe, Peyami, İhsan, Cemal, Kezban and Mehmet Çavuş.

In the literature, various studies have been conducted on the novel Ateşten Gömlek (Argunşah , 2015; Colonel, 2020; Dündar, 2021; Mutlu, 2018; Özkök, 2014; Şahin, 2019; Zeka, 2020). These studies generally focus on issues such as literature, nationalism, and the role of women in the struggle for liberation. However, there is no study in the literature exploring the values represented in the novel Ateşten Gömlek. For this reason, the aim of this research is to determine the values in Ateşten Gömlek novel and to examine how the novel can be used in terms of Social Studies education.

Method

This study was conducted using the basic qualitative research design with the aim of identifying the values in Halide Edip Adıvar's novel, "Ateşten Gömlek. The qualitative research approach is an approach that examines how individuals construct, interpret, and have a conceptual structure based on their experiences in their own worlds (Merriam & Tisdell, 2016). Qualitative research designs help researchers to carry out their studies in a way that is appropriate to their objectives (Yıldırım & Şimşek, 2018). Punch (2011) defines qualitative research as an umbrella term and qualitative research is divided into different designs such as cultural analysis, phenomenology, theory building, case study, action research (Yıldırım & Şimşek, 2018) and basic qualitative research (Merriam & Tisdell, 2016).

In this study, the basic qualitative research approach was used. The basic qualitative research approach is carried out by using qualitative data collection tools such as observation, interviews, and document analysis. This approach can be defined as a research approach in which perceptions and events are realistically and holistically presented in their natural environments and a qualitative process is followed (Yıldırım & Şimşek, 2018). In this study, the content analysis method was used by the researcher to analyze the data of the novel Ateşten Gömlek. Content analysis is the writing and interpretation of similar data under certain themes in a way that the reader can understand. This method helps researchers make complex data more understandable and meaningful.

The novel Ateşten Gömlek was carefully read by the researcher and codes for various values were created. These codes were then combined under themes and the findings were written. This method allowed the determination and understanding of the values in different parts of the novel.

As a result, the content analysis method was used as a method for the analysis of the data of the novel Ateşten Gömlek. Thanks to this method, the researcher helped the readers to understand the values and messages in the novel in a more understandable way.

Findings

The novel "Ateşten Gömlek" encompasses the values of patriotism, solidarity, altruism, independence, and responsibility. The value of patriotism can be defined as the name given to the love, respect and devotion of a person or community to their country. The value of solidarity is that people support each other, act together, and come together for a purpose. Members of a community demonstrate solidarity by coming together around common goals and values. The helpfulness value is a concept that expresses an individual's attitude towards helping other people. This value reflects how willing individuals are to understand and help other people's needs. The independence value is a concept that expresses an

individual's attitude towards freedom, independence and self-sufficiency. This value reflects an individual's willingness to make their own decisions, take on responsibilities, and live on their own. Responsibility value, on the other hand, is about a person's decision to complete a task assigned to themselves or others and to do their duty to the end without making any excuses while carrying out the act.

Results and Discussion

In the book, it was seen that especially patriotism value was given more place. All of these values are included in the 2018 Social Studies Curriculum. There are studies showing that literary works have a significant impact on values education. There are also different studies in the literature on the use of literary works in Social Studies courses. The use of historical literary products in education has an impact on gaining national historical awareness. It can be said that the book Ateşten Gömlek is a resource that can be used especially in gaining the values of patriotism, solidarity and independence.

In this regard, the following recommendations can be made:

The book Ateşten Gömlek can be used to gain values such as patriotism, solidarity, and independence.

Action research or different experimental studies can be done regarding the contribution of the use of the book Ateşten Gömlek to values education.

In the Social Studies course, a values education component can be designed by making use of historical literary products in the process of creating a national identity.

GİRİŞ

İlk olarak aile ile başlayan eğitim, okulun da sürece katılmasıyla hızlı bir şekilde gelişme göstermektedir. Okullar akademik eğitimlerin yapıldığı yer olmasının yanı sıra aynı zamanda bireyin insan ilişkilerinin de gelişmesine katkı sağlayan kurumlardır. Çocuk, okulda akademik olarak kendini geliştirmekte ve bunun yanında da sosyalleşmektedir. Çocuğun okul içerisinde ve dışarısında insani olarak gelişimine destek olabilecek veya olumsuz katkıda bulunabilecek birçok faktör bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi de sosyal yaşamın olumlu yönde gelişim göstermesine etki etmektedir. Öztürk'ün (2012) belirttiğine göre, Sosyal Bilgiler dersi, sosyal ve beşeri bilimlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur ve değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı kararlar alabilen, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ile bireye birtakım akademik bilgi ve beceriler kazandırılırken, aynı zamanda bireyin sosyal yaşamında hayatına etki eden birtakım olumlu tutumlar geliştirmesini de katkı sağlanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde olumlu tutumları geliştirmek için değerlerden yararlanılır. Toplumsal yapıların düzenli bir şekilde oluşturulması ve sürdürülmesinde değerlerin önemi oldukça büyüktür (Kan, 2010 s.138).

Değer kavramı, "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Akbaş (2008 s.10) toplumda bireylerin nasıl yaşaması gerektiğini gösteren kavramların bütününe değer olarak tanımlanmaktadır. Erdem'e (2003) göre ise değer, herhangi bir şekilde karşı karşıya kalınan iki durum arasından birini tercih etme eğilimi ve insan davranışlarına yol gösteren kavramdır. Tüm bu tanımlardan yola çıkıldığında değer, "Yaşam içerisinde insan davranışlarına etki eden ilkeler" şeklinde tanımlanabilir. Toplum içerisinde yaşamı olağan bir şekilde sürdürebilmek için insanların sahip olması gereken değerler bulunmaktadır. Bu değerlerin bireye aktarılması ise değer eğitimi ile gerçekleşmektedir. Değer eğitimi ile sosyalleşmeye katkı sağlanıldığı gibi aynı zamanda da bireylerin yaşadıkları toplumun kültürüne yönelik aidiyet duygusu geliştirmesi de sağlanır (Ulusoy ve Arslan, 2014 s.7).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında değer eğitimine ilişkin olarak "Değerlerimiz" başlığı altında bilgiler mevcuttur. Eğitim sistemi içerisinde değerlerin önemli olduğu ve bu değerlerin bireye kazandırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Bundan kaynaklı olarak da değerler eğitimi tek bir dersin öğretim programında yer almamakta, tüm derslerin öğretim programlarında yer almaktadır. Tüm öğretim programlarında yer alan "kök değerler"; adalet, dostluk, dürüstlük,

özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik şeklindedir (MEB, 2018 s.4). 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında çocuğa kazandırılması hedeflenen 18 değer yer almaktadır. Bu değerler aşağıda verilmiştir:

Tablo 1

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Değer Adları		
Adalet	Aile Birliğine Önem Verme	Bağımsızlık
Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık
Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük
Estetik	Eşitlik	Özgürlük
Saygı	Sevgi	Sorumluluk
Tasarruf	Vatanseverlik	Yardımseverlik

Tablo 1’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri gösterilmiştir. Öğretim programında kök değer olarak belirtilen adalet, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programında doğrudan yer almaktadır.

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında öğretimi desteklemek amacıyla masal, öykü, roman vb. edebi ürünlerin kullanılması önerilmektedir (MEB, 2018 s.10). Edebi ürünlerin eğitime entegre bir şekilde kullanılması; bireyin hayal dünyasını geliştirme, farklı bakış açıları kazanma, empati yapma vb. birçok yönden gelişimini sağlamaktadır. Aynı zamanda birey, edebi ürünler içerisinde yer alan değerlerle de tanışarak bu değerleri kendi zihinsel süzgecinden geçirip kendisi için uygun olan değerlere karar verebilir (Eryılmaz ve Çengelci Köse, 2018 s.68). Literatüre bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi kapsamında edebi ürünlerin kullanımına ilişkin olarak çalışmalar mevcuttur (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2002; Gülüm ve Ulusoy, 2008; Kaymakçı, 2013; Yeşilbursa ve Sabancı, 2015; Ünlü, 2016; İbret, Avcı ve Karabıyık, 2017; Kolaç ve Özer, 2018; Değirmenci Toraman, 2018; Eryılmaz ve Çengelci Köse, 2018; Kapan, 2019). Bu çalışmada da edebi ürünler içerisinde yer alan Ateşten Gömlek romanının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Kurtuluş Savaşı üzerine yazılmış olan ilk roman Ateşten Gömlek’tir. Halide Edip Adıvar’ın “Sakarya Ordusuna” ithaf ettiği bu roman 1922 yılında İkdam Gazetesi’nde

yayımlanmaya başlamıştır (Şahin, 2019, s.157). Romanın konusu, romanın kahramanlarından biri olan Peyami'nin beynine saplanmış bir kurşun nedeniyle ameliyat olmayı beklerken hastanede yazdığı anılara dayanmaktadır. Bu anılarda yer alan Ayşe, Peyami, İhsan, Cemal, Kezban ve Mehmet Çavuş üzerinden olaylar anlatılmaktadır.

Literatüre bakıldığında Ateşten Gömlek romanına ilişkin olarak yapılmış olan çalışmalar mevcuttur (Argunşah, 2015; Şahin, 2019; Mutlu, 2018; Özkök, 2014; Albay, 2020; Zeka, 2020; Dündar, 2021). Bu çalışmalarda daha çok edebiyat, milliyetçilik, kadının kurtuluş mücadelesindeki rolü konularında incelemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, Ateşten Gömlek romanı sadece bir edebi eser olmanın ötesinde, Sosyal Bilgiler dersinde öğretilen değerlerin somut bir yansımaları sunmaktadır. Roman, özgürlük mücadelesi ve toplumsal dayanışma gibi önemli değerleri işleyerek, öğrencilerin bu değerlere yönelik farkındalıklarını artırmayı hedefleyen bir araç olarak kullanılabilir. Dolayısıyla, bu çalışmada Ateşten Gömlek romanında yer alan değerlerin belirlenmesi ve bu değerlerin Sosyal Bilgiler eğitimi açısından nasıl kullanılabileceğinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Literatürde Ateşten Gömlek romanına dair birçok çalışma bulunmasına rağmen, bu eserin özellikle Sosyal Bilgiler dersinde nasıl kullanılabileceğine yönelik bir araştırma henüz yapılmamıştır. Bu çalışmada, romanın içeriğinde yer alan değerler ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bu değerlerin, Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kök değerlerle nasıl örtüştüğü tartışılmıştır. Böylece, romanın eğitim-öğretim sürecinde kullanılabilirliği üzerine kapsamlı bir değerlendirme sunulmuştur.

YÖNTEM

Bu çalışmada Halide Edip Adıvar'ın Ateşten Gömlek romanında yer alan değerlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırma deseniyle yapılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yaklaşımı, bireylerin kendi dünyalarında gerçekleri nasıl yapılandırdıklarını, yorumladıklarını ve deneyimlerine dayanarak nasıl bir fikir yapısına sahip olduklarını inceleyen bir yaklaşımdır (Merriam ve Tisdell, 2016). Nitel araştırma desenleri, araştırmacıların çalışmalarını amaçlarına uygun bir şekilde gerçekleştirmelerine yardımcı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Punch (2011), nitel araştırmayı şemsiye bir terim olarak tanımlamaktadır ve nitel araştırma kendi içinde

farklı desenlere ayrılmaktadır, örneğin kültür analizi, olgubilim, kuram oluşturma, durum çalışması, eylem araştırması (Yıldırım ve Şimşek, 2018) ve temel nitel araştırma (Merriam ve Tisdell, 2016). Nitel bir çalışma yürüten araştırmacılar her zaman olgubilim, gömülü teori, kuram oluşturma veya etnografik araştırma gibi desenleri kullanamayabilirler. Bu durumlarda, araştırmacılar temel nitel araştırmayı kullanarak çalışmalarını gerçekleştirebilirler (Merriam, 2023). Bu çalışmada da temel nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Temel nitel araştırma yaklaşımı, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanılmasıyla gerçekleştirilir. Bu yaklaşım, algıların ve olayların kendi doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulduğu ve nitel bir süreç izlendiği araştırma yaklaşımı olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmanın bu esnek yapısı, araştırmacının romanın içeriğinde yer alan değerleri bütüncül bir bakış açısıyla incelemesine imkan tanımaktadır. Araştırma sürecinde belirli bir teorik çerçeveye bağlı kalmadan, romanın içeriği doğal bağlamı içinde değerlendirilmiş ve ortaya çıkan veriler ışığında özgün temalar oluşturulmuştur. Bu yaklaşım, araştırmacının veriler üzerinde daha derinlemesine ve kapsamlı bir analiz yapabilmesini sağlamaktadır (Punch, 2011).

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda, araştırmanın amacına ulaşmasında en önemli adımlardan biri verilerin toplanmasıdır. Kaliteli ve sağlam veriler, araştırmanın değerini artırır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Nitel araştırmalarda, genellikle gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama araçları kullanılarak veriler toplanır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, yazılı materyallerin analizini kapsayan bir nitel araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 189). Wach ve Ward (2013) ise doküman incelemesi kullanımında, incelenecek belgelerin içeriğinin sistematik bir şekilde her ayrıntısına dikkat edilerek yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Doküman incelemesi, araştırmacının belirli bir konuyla ilgili mevcut yazılı materyalleri sistematik bir şekilde incelemesini kapsayan bir nitel araştırma yöntemidir (Bowen, 2009). Bu çalışmada Halide Edip Adıvar'ın Ateşten Gömlek romanı incelenmiş ve bu eser, dönemin sosyal, kültürel ve politik yapısını temsil etmesi ve çalışmanın amacına uygun içeriği barındırması nedeniyle seçilmiştir. Romanın seçimi, araştırma amacıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir ve eserin, Türk toplumunun Kurtuluş Savaşı dönemindeki değer yargılarını ve toplumsal değişimi yansıtmaya kapasitesi göz önünde bulundurulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu çalışmanın verilerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirine benzeyen verilerin belirli temalar altında toplanarak okuyucunun anlayabileceği şekilde yazılıp yorumlanmasıdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018 s. 242). İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalar kullanılarak metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistemli ve tekrarlanabilir bir teknik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Romanın içeriği, araştırmanın belirlediği temalar doğrultusunda incelenmiştir. Bu temalar, araştırma amacına yanıt verecek şekilde yapılandırılmıştır. Veriler, içerik analizi yöntemiyle işlenmiş; her bir temanın altında yatan değerler, belirli kategorilere ayrılmıştır. Bu süreçte kullanılan içerik analizi, metnin bağlamını koruyarak derinlemesine bir inceleme yapılmasına olanak tanımıştır (Krippendorff, 2018). Böylece, romanın içindeki değerler, metnin genel anlamı bozulmadan ortaya çıkarılmıştır.

Bu sürecin sonunda elde edilen temalar, romanın içeriğiyle doğrudan ilişkilendirilmiş ve araştırmanın amaçlarına uygun olarak analiz edilmiştir. Bu yöntem sayesinde, metin içerisindeki örtük ve açık değerler sistematik bir şekilde ortaya konulmuş ve bu değerlerin araştırmanın genel çerçevesi içindeki yeri belirlenmiştir.

Analiz sürecinde yapılandırılmış bir form kullanılmamış, metnin içerisinde yer alan değerlere uygun olarak kodlama yapılmıştır. Metin yorumlanarak kodlara, kodlardan temalara, temalardan da bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışmada da Ateşten Gömlek romanı araştırmacı tarafından dikkatli bir şekilde okunarak değerlere ilişkin çeşitli kodlar oluşturulmuş ve bu kodlar daha sonra temalar altında birleştirilerek bulgular yazılmıştır. Kodlama sürecinde, her bir değer için roman içerisindeki yerini ve anlamını açıkça ortaya koyan metin parçaları belirlenmiş ve bu parçalar, ilgili değerlerle ilişkilendirilmiştir. Örneğin, vatanseverlik değeri, karakterlerin Kurtuluş Savaşı'na olan bağlılıkları ve ülkenin bağımsızlığı için verdikleri mücadelelerle ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde, yardımseverlik değeri, karakterlerin birbirlerine olan destekleri ve zorluklar karşısında gösterdikleri dayanışma örnekleriyle kodlanmıştır.

Geçerlik açısından, analiz edilen bulguların doğruluğunu sağlamak için elde edilen temalar, araştırma amacına ne ölçüde cevap verdiği bağlamında değerlendirilmiştir. Bulgular, araştırma amacı ile uyumlu olup olmadığını belirlemek amacıyla uzman değerlendirmesi sürecine tabi tutulmuştur (Miles & Huberman, 1994). Bu kapsamda, araştırma sonuçları, değerler eğitimi alanında uzman olan bir uzman tarafından gözden geçirilmiş ve değerlere ilişkin kodlamaların ve temaların doğruluğu teyit

edilmiştir. Böylece bulguların subjektif yorumlardan arındırılarak daha nesnel bir sonuca ulaşılması amaçlanmaktadır (Creswell, 2014).

BULGULAR

Bu bölümde Ateşten Gömlek romanında yer alan değerlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Şekil 1.

Ateşten Gömlek Romanında Yer Alan Değerler

Ateşten Gömlek romanında şekil 1’de de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) yer alan beş değer yer almaktadır. Bu değerler vatanserverlik, yardımseverlik, dayanışma, bağımsızlık ve sorumluluk şeklindedir. Bu değerlere ilişkin kitapta bulunan bulgular aşağıda verilmiştir:

Vatanserverlik Değerine İlişkin Bulgular

Vatanserverlik, bir bireyin, bir toplumun veya bir ülkenin sevgisi, sadakati ve korunması için gerektiğinde fedakarlık yapma isteği veya eylemi olarak tanımlanabilir. Vatanserverlik değeri, bir kişinin vatanına karşı olan bağlılığı ve sorumluluğu üzerine inşa edilir ve bu kişinin toplumunun ve ülkesinin iyiliği için çalışma isteği ve kararlılığına yansır.

Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalamasının ardından Peyami, Cemal ve İhsan Babıalı’de yürüdükleri sırada etraflarında bulunan insanların üzgün bir halde olduklarını fark etmişlerdir. Peyami, halkın üzgün olmasının sebebini yapılan ateşkesin ülkeye vereceği zararı düşünmelerinden kaynaklı olduğunu düşünmektedir.

Ne iyi hatırlarım. Mütarekeden birkaç gün sonra üçümüz Babıalı’den beraber indik. Sokaklar o kadar sessiz, herkesin yüzünde kendini ta içine çekmiş öyle somurtkan, öyle ketum bir şey var ki! Halk o kadar harpten bıkmıştı. Niçin şimdi sevinmiyor? Harpte akan beyhude kanları mı, yoksa mütarekenin İstanbul’da karıştıracağı, saçacağı dahili çirkedi, deşilecek eski, kokmuş yaraların akıtacağı cerahati mi düşünüyor? (s. 27).

Yine Peyami, Cemal ve İhsan Babıalı'de yürüdükleri sırada boğazdan geçen düşman gemilerini görmüşlerdi. Bunun üzerine Cemal *"Çanakkale'de bunlar girmesin diye saatte on bin Türk'ün şehit düştüğü harpler yaptık, dedi. İhsan barid ve sakin bir sesle "yine girdiler... dedi. Marifet biz kapıları beklerken girmektir. Şimdi nideyim..."* ifadesini kullanarak vatanseverlik değerine vurgu yapmıştır. (s. 28).

Kitabın ilerleyen bölümlerinde Peyami hastane odasındaiken şehit olmuş olan arkadaşları Cemal ve İhsan'ı düşünmektedir. Onlara bir yakarış içerisindedir. O sırada yardımcısı ile arasında geçen diyalog kitapta şu şekilde yer almıştır:

Cemal! İhsan! Bak benim de iki bacağım koptu, kafam parçalandı. Bana karşı muhabbetinizde aşağı eğilen bir şey vardı. Niçin bunları görmeden öldünüz? Ben de bu ezeli şeyler için, bayrak için, namus için parçalandım!" "Neferim başıma kolonya sürüyor, gözleri nemli, "Beyim, beyim, onlar şehit oldu. Nem mutlu, ağlama." diyor. (s. 29).

Ayşe, Peyami ve Seyfi İstanbul'dan Anadolu'ya kurtuluşa ilişkin bir mücadele başlatmak için giderken geçtikleri köylerde derin sessizlikle karşı karşıya kalmıştır. Anadolu'nun isyan haberleri köylere gelmişti. Burada Ayşe, Peyami ve Seyfi İngilizlere karşı mücadeleye girişmiş olan Türk gençleriyle karşılaşır.

Köylerde mütereddit bir sükût vardı. Anadolu'dan isyan haberleri geliyor, İngilizlerin halifesiyle milletin asi çocuklarının dövüştükleri söyleniyordu. Biz ancak üçüncü gün onlara tesadüf ettik ve bu yeni ihtilal örneğini görebildik. Hepsinin boğazından beline kadar fişekleri vari kuşaklarında tabanca tabanca ve bıçak asılı. Hepsi ayaklarının altında zemberek varmış gibi yere dokunur dokunmaz ayakları sıcıyor, tüfeklerini bazen omuzlarında, bazen başlarında sallayarak gidiyorlar. Hepsinin gözleri ateşli fakat geldikleri sınıflar ayrıydı. Bunlar arasında Rumeli dağlarında Bulgar eşkiyasıyla senelerce vuruşmuş, pişmiş çetelerle zabıt üniformasını ihtilal kisvesine çevirmiş İstanbul gençleri vardı. (s. 77)

Kitabın ilerleyen bölümlerinde Ayşe, İhsan Beyin kuvvetlerine katılmak istemektedir. Fakat İhsan Bey böyle bir şeyi kabul etmemektedir. Ayşe Peyami ile konuşmuştur. Peyami Ayşe'nin bu vatan aşkını *"Ayşe'nin gözleri fırtına bulutları altındaki güneşe benziyordu. Bir an ateşli, bir an simsiyah. Anladım ki ilk defa kadınlık izzetinefsine memleket aşkı mağlup oluyor."* sözleriyle dile getirmektedir (s. 94).

Ayşe daha sonraları İhsan ve Peyami'nin yanından ayrılarak Eskişehir'de bir hastanede askerleri tedavi etmek için hemşire olarak çalışmaktadır. Ayşe'nin Eskişehir'de askerleri tedavi eden bir hastanede çalıştığını anlattığı mektubunda

(Mektup Peyami'ye yazılmış) yaralı Türk askerlerinin vatan sevdasına ilişkin şunları söylemektedir:

Hastanenin önünden taburlar geçerken kımıldanabilen her asker pencereye koşuyor. Sabahleyin iki asker kalbimi tamamen aldı. Taburların ilk sıralarındaydılar. Esasen ilk dizi en boylu, en güzel, en sağlamlarından seçiliyor. Bir tane sarışın, uzun, haşin yüzlü bir Rumelili vardı. Şarkıya o başlıyor, ötekiler aldıyor: "Yürüyelim ileriye, girelim Rumeli'ye!" Kim bilir Rumeli'de kalbinin neresini gömdü? Öteki gibi; Anadolu uşağı ve tablo gibi bir sıra neferin arasında. Başı bütün taburdan bir karış uzun ay yıldızlı kahverengi kalpağı var, gözleri bu ay yıldızdan daha büyük ve daha ateşin kestane renginde. Öyle güzel, öyle güzel ki, ancak insan bunu bir romanda, belki de bir dramda temsil eder. Azası kavi, kolları kırmızı bayrağın direğine sarılmış ve su içinde yürüyen bir sancaktar: "Senin için ey sancağımız, ölürüz de vermeyiz..." Arkamdan bütün koğuş gürleyerek devam etti: "Senin için ey sancağımız, güle güle kurban oluruz. (s. 139).

Peyami'nin bacaklarının kopmuş olması ve beynine saplanan kurşundan kaynaklı olarak hastanede yatmasının anlatıldığı bölümde Miralay Haşmet Bey'in Peyami'nin yanına gelmesiyle aralarında geçen diyalog "*Senin bacaklarını Gökçepınar Mezarlığına gömdüreyim,*" dedi. Ben acı acı güldüm ve dedim ki: "*benim hayatım böyle şairane şeylere hiç de müsait değil, İzmir yolunda çekilen mihnetin korkunç yekunu arasında benim bacaklarım hatta kafam kaç para eder?*" şeklindedir (s. 149).

Binbaşı İhsan hemşire Ayşe'ye çok aşıktır. İhsan bir gün düşmanla mücadele sırasında yaralanmıştır. Ayşe'nin görevli olduğu hastaneye kaldırılan İhsan kanlar içinde yatmakta ve Ayşe'de onu tedavi etmektedir. İhsan burada Ayşe'ye onunla evlenmek istediğini söyler. Fakat Ayşe İzmir kurtulmadan evlenmeyeceğini, İhsan'ın bütün ilgisini İzmir'e vermesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü Ayşe için vatanın kurtuluşu her şeyden daha önemlidir. Ayşe'nin kitabın bu bölümündeki ifadesi "*İhsan, dedi, 'İzmir'e girdikten ve Akdeniz'in kıyılarında yeşil İzmir için akan kanları tesit ettikten sonra istediğin zaman seninle evlenirim. O ana kadar yemin et, kalbinin bütün ateşi sade İzmir'e gitmek için yanacak...*" şeklindedir (s. 167)

Peyami'nin annesi Salime Hanım bir İngiliz muhabir ile görüşüğünü, muhabire İttihatçıların artık kalmadığını, herkesin İngiliz dostu olduğunu ve İzmir'de kocası, çocuğu öldürülen Ayşe'nin de evde bulunduğunu söyleyerek muhabire bilgi toplaması için evinde röportaj yapabileceğini söylemiştir (Salime Hanım İngiliz manda ve himayesini desteklemektedir). Fakat Ayşe herhangi bir şekilde röportaj yapmak istemediğini söylemesine rağmen Salime Hanım'ın görüşmüş olduğu İngiliz

muhabir gelir. Muhabir doğrudan Türkleri suçlayan cümleleriyle İngilizleri masum, Türkleri katil olmakla suçlamaktadır. Salime Hanım'da İngilizlere kendimizi affettireceğimizi söyleyince Ayşe daha fazla milletin suçlanmasına sessiz kalmayıp şu ifadeleri kullanmıştır:

İngilizler aflarını talep edenlere versinler mösyö, affi zalimler değil, mazlumlar verir. Çanakkale'de dövüşürken ne asi ne de esirdik. Namuslu bir millet gibi dövüştük, öldük, öldürüldük. Ne zamandan beri ve hangi milletle harp edilir de mağlup olduğu zaman ona ona katil denilir?... Siz bizden af talep ediniz. Dün mütareke yaptınız, dün silahlarımızı bize bıraktırdınız. Bugün memleketimize hırsızları, katilleri gönderiyorsunuz ve katilleri, hırsızları, tarihi bir şerefi olan büyük donanmanız himaye etti. Yeşil İzmir'i kan ve alev içinde bıraktınız. Bakınız sokaklarına, üniformalı hırsızlar, katiller silahsız ahaliyi kurşunla, dipçikle öldürüyor. (s. 49)

Peyami İngiliz muhabirin evden gitmesinin ardından Ayşe'ye dönerek şu ifadeleri kullanmıştır:

Her azam kopuncaya kadar Ayşe! Sen duymadın, bilmedin, yeşil gözlerinde yaş kurudu. Bana merhametle baktın. Hala bilimiyorsun. Bak iki bacağım koptu fakat dövüşmek için iki kolum daha var... Ben de, ben de senin için, İzmir için her azam kopuncaya kadar vuruşacağım. (s. 51)

Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular

Dayanışma, insanların birbirlerine karşı yardım etme, destek olma ve birlikte çalışma isteği veya eylemidir. Dayanışma değeri, bir toplumda veya bir grup insan arasında güçlü bir bağ oluşturarak insanların birbirleriyle daha iyi iletişim kurmalarına ve birbirlerine karşı daha saygılı olmalarına yardımcı olur. Dayanışma değeri, insanların birbirlerine karşı gösterdikleri empati, sadakat ve hoşgörüyü dayanır. Bu değer, insanların farklılıklarını kabul edip bir arada yaşama isteği ile birlikte toplumsal sorunlara karşı ortak çözümler bulmak için çalışma isteğini de içerir. Dayanışma değeri, insanların birbirleriyle yardımlaşarak toplumsal refahı artırmak için çalıştığı bir kültürün oluşmasına yardımcı olur ve bu kültür, toplumsal bütünleşmeyi ve barışı güçlendirir.

Peyami, Cemal, İhsan ve Ayşe İzmir'in işgali sonrası Sultan Ahmet Meydanı'nda yapılacak olan mitinge katıldı. Meydan çok kalabalıktı. Ülkenin işgal edilmesine ses çıkarmak isteyen herkes 7'den 70'e orada bir dayanışma içinde işgale tepki göstermekteydi.

O gün asıl Türkiye'yi ben ilk defa öyle gördüm. Karanlık bir sır olan İstanbul'un arkası, asıl mahalleleri ağzını açmış, sükkanını dökmüştü. Birçok ihtiyar kadın, birçok ihtiyar erkek gördüm... Arkalarında hangi zamana ait olduğu, bilinmeyen garip setreler, redingotlar içinden hafif, buruşuk boyunları yükseliyor, gözlükleri altından yaşlar beyaz sakallarına alenen akarak ağıyorlar. İpekli bol çarşafı içinde buruşuk yanaklarına yaşlar akarak nineler geliyor... Yemenilerinin oyalı görünen küme küme, gözleri kırmızı, yüzleri Fransız İhtilali'nde Versailles'a hücum eden kadınlar alayının tablosu gibi o kadar çok kadın var ki...Hamal ile genç münevverin, Karagümrüklü işçi, İstanbul'lu kadınla yüksek ökçeli süslü kadının, omuz omza, yüz yüze geldiği bir gündü. (s. 39).

İlerleyen bölümlerde Ayşe, Binbaşı İhsan'ın kuvvetlerine katılmak istemektedir, fakat İhsan Bey bunu istememektedir. Bir kadın için kuvvetleri katılmanın fazla tehlikeli olacağını düşünmektedir. Oysa Ayşe ne olursa olsun kuvvetlerin içerisinde yer almayı istemektedir.

...Ben İzmir için ne tüfeng atabilirim ne de İzmir'in düşmanlarını at üstünde kovalayabilirim. Fakat İzmir yolunda gömleksiz, tütünsüz, hatta ekmezsiz, kimsesiz ölenlerin hayatında biraz teselli olabilirim. Hastalıklarına bakarım, ölürlerken bir kardeş gibi gözlerini kaparım. Biraz da onların meşakkatini, yükünü ben taşıyım. İhsan beni bundan neden men ediyor?... Zavallı Ahmet Rıfki her çarpışmaya gittiği gün, her tehlike günü bana hemşire gömleğini atıp beraber gelmemi teklif ederdi... Kezban bile tüfeng istiyor, haykırıyor. Bana yara sarmayı çok görüyorsunuz. (s. 94)

Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Yardımseverlik değeri, insanların başkalarına yardım etme istek ve eylemlerini ifade eden bir kavramdır. Yardımseverlik, insanların maddi veya manevi olarak başkalarına yardım etmelerini ifade edebilir. Bu yardım, hastalık, yoksulluk, doğal afetler veya başka bir kriz durumu gibi nedenlerle gerekebilir. Yardımseverlik değeri, insanların kendi bireysel çıkarlarından öte, başkalarının ihtiyaçlarını düşünerek hareket etmelerine teşvik eder.

Peyami, Cemal ve İhsan Harbiye Nezareti yakınlarında yürüdükleri sırada İngiliz savaş uçaklarının sesini duyarlar ve bombardıman başlar. Bombardıman sırasında orada bulunan birçok insan yaralanmıştır. Cemal ve İhsan ise oradan uzaklaşmak yerine, yaralı birine yardım etmektedir.

Yerde ev, dükkân enkazı, kol, bacak, insan büyümesi vardı. Ta karşıda, yokuşun başında çocuğunun elinden tutup acele giden kadını ayakta, elleriyle başını döver buldum. Yerde küçük bir kan yığını, boğuk bir çocuk hırıltısı vardı. Beyaz saçlı, siyah esvaplı, bir

ihtiyar, Ermeni kadını yarısı yaya kaldırımın, yarısı şosenin üstünde, gözleri dönmüş, yatıyordu. Açık, kıllı esmer göğsü kan içinde. Yerler kan içinde. Yine midem bulanıyor. Kan ta o zamandan başlıyor. Cemal ile İhsan sakin. Biri kadının çocuğunun yanında diz çökmüş, öteki sıhhiye sedyesine yaralı hamalı koydurmak için yardım ediyordu. (s. 24)

Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular

Bağımsızlık değeri, bir ulusun veya bireyin siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan özgür olmasını ifade eder. Bir ulusun bağımsızlığı, kendi toprakları üzerinde tam kontrol sahibi olması, dış müdahalelerden ve baskılardan etkilenmeden kendi kararlarını alabilmesi ve uygulayabilmesi anlamına gelir.

Sultan Ahmet mitingi sırasında İngiliz uçakları geçmekte, fakat meydanda bulunan herkes korkmadan derin bir sessizlik içinde mitingi dinlemekteydi.

Bir aralık kürsünün kenarında denizin dibinden gelir gibi sesler hasıl oldu; havada öyle derin bir sükun vardı ki bu gulguleyi canımız kulaklarımıza toplanmış gibi dinledik ve ak gökte bir vızıltı duyduk. Minarelerin üstünde iki siyah tayyare dolaşıyordu. Fakat halkın duyduğu şey ölümden kuvvetliydi. Kimse ne başını kaldırdı ne alakadar oldu. (s. 42)

Peyami, anılarında Anadolu halkının düşmana karşı ilk başta herhangi bir girişimde bulunmadığını, halkın daha sonradan vatan toprağı için girişmiş olduğu mücadeleyi “...Zavallı toprağında henüz düşman görmemiş olan Anadolu bu felakete aksülamel yapmadan biraz durdu; fakat nihayet o da uyandı ve nasıl uyandı...” (s. 104) sözleriyle aktarmaktadır.

Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Sorumluluk duygusu, kişinin üstlendiği veya verilen bir görevi tamamlama konusunda kararlılığı ve gerekli olduğunda hesap verebilme becerisidir (Başaran, 1974). Bu duygu, bir kişinin kendisine veya başkalarına verilen bir görevi tamamlama kararı alması ve bunu yaparken herhangi bir bahane sunmadan görevini sonuna kadar yerine getirmesiyle ilgilidir. Cüceloğlu (1996) göre, sorumluluk erken çocukluk dönemlerinden başlayarak, çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun görevlerini yerine getirmesiyle tanımlanır.

Hemşire Ayşe Eskişehir’de hastanede çalışmaktadır. Hasta olmasına rağmen görevinin sorumluluğunda olduğunu Peyami ye yazdığı mektubunda belirtmiştir.

-Merdiven başında doktoru gördüm. Beyaz gömleği, hatta beyaz takkesi kan içinde, alnından ter taneleri akıp duruyor, beni görünce haykırdı:

-Hemşire Ayşe, ne iyi zamanda geldiniz, hemen yukarıya çıkınız, size o kadar ihtiyacım var ki...

-Merdivenlere dayana dayana çıktım. Bayılmamaya, içimdeki zaafa mağlup olmamaya karar verdim. Ben de bir meşe ormanı ortasında değil miyim? Onlar gibi eğilmemeye, mağlup olmamaya mecburum. (S. 143)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın bulguları incelendiğinde Ateşten Gömlek romanında vatanseverlik, dayanışma, yardımseverlik, bağımsızlık ve sorumluluk değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Kitabın konusunun Kurtuluş Mücadelesi olması bu değerlerin ön plana çıkmasına etki etmiştir. Kitapta özellikle vatanseverlik değerine ilişkin bulgulara, diğer değer bulgularından daha çok yer verildiği görülmektedir. Ayrıca ulaşılan bu değerlerin tamamı 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda da yer almaktadır (MEB, 2018 s. 9). Adıvar'ın Kurtuluş Mücadelesinde doğrudan yer alması da vatanseverlik, dayanışma ve bağımsızlık değerlerinin ön plana çıkmasına etki etmiştir. Şahin'in (2019) Ateşten Gömlek romanını incelemiş olduğu çalışmasında da milli kimlik oluşturması amacıyla vatanseverlik, dayanışma, bağımsızlık değerlerine dolaylı olarak değindiği görülmektedir.

Edebi ürünlerin kullanımının değer eğitiminde önemli etkilere sahip olduğunu gösteren çalışmalar alanyazında yer almaktadır (Adler ve Foster, 1997; Tökel, 2008). Değerlerin kazandırılması sürecinde sosyal bilgiler derslerinde de edebi eserlerin kullanımına yönelik literatürde ayrıca farklı çalışmalar bulunmaktadır (Kim Suh ve Traiger, 1999; Özer, 2016).

Tarihi edebi ürünlerin eğitimde kullanılması, ulusal tarih bilinci kazandırmaya da etki etmektedir (Şimşek, 2006). Ogur (2011) yaptığı çalışmasında tarih konulu eserlerin tarih bilinci oluşturmasını sağladığını belirtmiştir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler derslerinde özellikle kültür ve miras öğrenme alanlarının öğretiminde tarihi edebi ürünlerin kullanılması vatanseverlik, bağımsızlık, dayanışma, sorumluluk vb. birçok değerlerin içselleştirmesini sağlayacaktır. Ayrıca literatür incelendiğinde edebi ürünlerin Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılmasının gerekliliğine ilişkin çalışmaların da yer alması bu çalışmayı desteklemektedir (Bacak, 2008; Demir, 2011). Bu bakımdan Ateşten Gömlek kitabının özellikle vatanseverlik, dayanışma ve bağımsızlık değerlerinin çocuğa kazandırılmasında kullanılabilir bir kaynak olduğu söylenebilir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları incelendiğinde değer eğitime ilişkin şu öneriler verilebilir:

-Ateşten Gömlek kitabı vatanseverlik, dayanışma ve bağımsızlık değerlerinin kazandırılmasında kullanılabilir.

-Ateşten Gömlek kitabının kullanımının değer eğitime yapmış olduğu katkıya ilişkin olarak eylem araştırması veya farklı deneysel çalışmalar yapılabilir.

-Sosyal Bilgiler dersinde milli bir kimlik oluşturma sürecinde tarihsel edebi ürünlerden yararlanılarak bir değer eğitimi öğretimi tasarlanabilir.

-Öğretmenler, Ateşten Gömlek romanındaki belirlenen değerleri derslerde tartışma konusu yapabilirler. Öğrencilerin roman karakterlerinin yaşadığı durumları analiz etmeleri ve bu karakterlerin sergilediği davranışların hangi değerlere karşılık geldiğini tartışmaları teşvik edilebilir. Bu sayede, öğrencilerin değerleri somut olaylar üzerinden anlamlandırmaları sağlanabilir.

Çatışma Beyanı

Yazar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, E.S. ve Foster, P. (1997). A literature-based approach to teaching values to adolescents: Does it work? *Adolescence*, 32(126), 275-287
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Albay, N. (2020). Halide Edib Adıvar'ın Ateşten Gömlek adlı romanında kadının milliyetçiliği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 473-483. <https://doi.org/10.21733/ibad.800875>
- Argunşah, H. (2015). Halide Edip'te değişen kadının romandaki izdüşümleri: Seviyye Talip'ten Ateşten Gömlek'e. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (37), 27-52. doi:10.17133/tba.30563.
- Bacak, S. (2008). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde öykü tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin akademik başarı ve yaratıcılıklarına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Başaran, İ. E. (1974). *Eğitim psikolojisi* (3. Baskı). Yargıçoğlu.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi/10.3316/qrj0902027>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Cüceloğlu, D. (1996) *İçimizdeki çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Değirmenci Toraman, K. (2018). *Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde akademik başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Demir, S. B. (2011). *Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi.
- Dündar, F. (2021). Halide Edib Adıvar'ın Ateşten Gömlek adlı romanında "biz" ve "ötekiler". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 344-353. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.976578>
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72..
- Eryılmaz, Ö. ve Çengelci Köse, T. (2018). Sosyal bilgilerde edebi ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 65-7.
- Gülüm, K., ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler dersinde göç konusunun işlenişinde halk türkülerinin kullanılması (örnek bir çalışma). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 112-127.
- İbret, B. Ü., Avcı, E. K., Karabıyık, Ş., Güleş, M., ve Demirci, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebi ürünlerin kullanımı. *Uluslararası Türk eğitim bilimleri dergisi*, 9, 104-124.
- Güler, A., Halıcıoğlu M. B. ve Taşgın, S. (2015), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Seçkin Yayıncılık.

- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145.
- Kapan, A. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında önerilen edebi ürünlerin öğrenme alanlarında yer alan değerler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi).
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 230-255.
- Kim Suh, B. ve Traiger, J. (1999). Teaching values through elementary social studies and literature curricula. *Education*. 119(4), 723-728.
- Kolaç, E., ve Özer H. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2629-2655.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage publications.
- Merriam, S. B. ve Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey Bass.
- Merriam, S. B. (2023). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, F. Koçak Canbaz, M. Öz, E. Karadağ, D. Yılmaz, H. Özen, M. Yalçın, S. İşçi, Ö. Öztekin, E. Dinç, ve S. Yüksel, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı,. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Mutlu, B. (2018). Tek ateşten gömlek, iki ayrı coğrafya: Ateşten Gömlek ve Zeynep romanlarında vatanın temsili olarak kadın. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 684-694. <https://doi.org/10.15869/itobiad.390593>
- Özer, H. (2016). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi.
- Özkök, S. (2014). Ateşten Gömlek: sentimental mi romans mı?. *Electronic Turkish Studies*, 9(6), 887-896. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6823>
- Öztürk, C., Keskin, S. C., ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 1-31).Pegem A. Yayıncılık
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar*. (D. Bayrak, H. B. Aslan ve Z. Akyüz, Çev.). Siyasal Kitapevi.
- Şahin, A. M. (2019). Millî Mücadele'den millî kimlik inşasına: Ateşten Gömlek. *Türkiyat Mecmuası*, 29, 151-168.
- Şimşek, A. (2006). Tarihsel romanın eğitimsel işlevi. *Bilig*, 37, 65-80.

- Tökel, İ. (2008). *Gökhan Akçiçek'in çocuk şiirlerinin değer aktarımı açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu, (2024). Değer. sozluk.gov.tr *Güncel Türkçe Sözlük* içinde 15.03.2024 tarihinde sozluk.gov.tr adresinden erişilmiştir.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak “değer ve değerler eğitimi”. K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (ss. 2-12). Pegem Akademi.
- Ünlü, İ. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders materyali olarak edebi ürün kullanımına yönelik görüşleri. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Cilt 7(22), 120-136.
- Wach, E. Ve R. Ward. (2013). Learning about qualitative document analysis. *IDS Practice Paper In Brief*, 13, 1-8.
- Yeşilbursa, C., ve Sabancı, O. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(36), 19-33.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zeka, S. (2020). Ateşten Gömlek'te batı edebiyatı. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (68), 103-120. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat4230>